

Отже, найважливішими наслідками російської агресії в Україні, на думку колективу українських і польських авторів, стали: анексія Криму, загибель українських військових і мирних жителів Донбасу, руйнування об'єктів інфраструктури регіону, втрата контролю Києва над південною частиною Луганської і північним сходом Донецької областей. Усі вони прямо чи опосередковано впливають на міжнародні відносини та сучасну систему міжнародного права.

Анексувавши Крим і порушивши повоєнні кордони в Європі, а потім розпочавши військові дії на території України, Росія фактично зруйнувала не лише світовий порядок, що встановився після падіння СРСР, а й підірвала систему міжнародних домовленостей, які тривалий час скріплювали європейське поле: домовленості між Росією й Україною; Будапештський меморандум ядерних держав, що гарантує Україні територіальну цілісність як без'ядерного актора; Гельсінські угоди; ялтинсько-потсдамські домовленості, суттю яких було консенсусне розділення сфер впливу; на решті, Вестфальську систему, яка робила акцент на суверенітеті держав.

Анексія Криму потягнула за собою й війну на сході України, яка навряд чи була б можлива в разі жорсткої реакції Заходу й міжнародних інститутів на факт анексії Криму. Нарешті, ця війна навряд чи була можлива, якби Захід не виявив повної розгубленості на першому етапі агресії й готовності розглядати її як "внутрішньоукраїнський конфлікт".

Зважаючи на те, що агресивні дії прокремлівських сепаратистів за безпосередньої участі Росії у військових діях на Донбасі досі не припинилися, рецензовані праці українських і польських авторів набувають неабиякого значення й актуалізують тему протистояння міжнародної спільноти агресивним планам Російської Федерації. Натомість інтернаціональний колектив науковців, а це, здебільшого, учені-міжнародники Київського національного університету імені Тараса Шевченка та їхні колеги з Університету Марії Кюрі-Склодовської з польського Любліна, своїми науковими пошуками і плідною співпрацею довели, що українсько-польське стратегічне партнерство є дієвим і має серйозний потенціал. Це й демонструють колективні монографії українських і польських авторів на тему російської гібридної війни проти України та її наслідків, що стали важливою подією в науковому житті двох країн.

М. М. Нагорняк, д-р політ. наук, проф. (Івано-Франківськ)

НЕОГОЛОШЕНІ ВІЙНИ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ ЯК ІМПЕРСЬКА "ТРАДИЦІЯ" КРЕМЛЯ

Колесник В. Ф. Рецензія на монографію: *Дорошко М. Неоголошені війни Росії проти України в ХХ – на початку ХХІ ст.: причини і наслідки. – К. : Ніка-Центр, 2018. – 196 с.*

У березні 2014 р. Російська Федерація анексувала український Крим, а влітку того ж року розпочала збройну агресію проти України на Донбасі під претекстом захисту "російськомовного населення" України від "київської хунти". За умисне порушення міжнародного права і, зафіксованого Гельсінкськими угодами принципу непорушності міжнародно визнаних державних кордонів у Європі Росія досі не понесла покарання, бодай тому, що не визнає присутності своїх військових на сході України. А також тому, що не оголошувала війну Україні, як не робила цього жодна російська влада від часу розпаду Російської імперії. Саме про ці, неоголошені війни Росії проти України – монографія знаного вітчизняного дослідника українсько-російських відносин Миколи Дорошка, що побачила світ у 2018 р.

Автор рецензованої наукової монографії неодноразово звертався до теми причин і наслідків агресивної політики Росії щодо України й незмінно доводив, що головною причиною російських зазіхань на українську територію завше ставало бажання кремлівських владців знищити саму згадку про Україну, про її право на незалежне державне існування.

Застосувавши метод ретроспективного аналізу М. Дорошко з'ясовує історичні витoki імперських амбіцій Московщини (Росії), натомість використання методу історичних аналогій дало можливість простежити спадкоємність в агресивній політиці на знищення України всіх російських політичних режимів – від доби першого російського імператора Петра I і до теперішнього господаря Кремля В. Путіна.

Особливу увагу автор монографії приділяє дослідженню імперської природи російського більшовицького режиму, що під гаслом світової комуністичної революції 100 років тому силоміць накинув Україні так звану радянську владу, окупаційний характер якої, навіть попри новітню російську агресію, усе ще заперечує частина вітчизняної історичної спільноти. М. Дорошко переконливо доводить не лише окупаційний характер російської комуністичної диктатури, накиненої понад мільйонною російською Червоною армією на початку 1920-х рр., але й використання теперішньою владою РФ апробованих її більшовицькими попередниками засобів знищення влади національних урядів більшості посталих на руїнах Російської імперії національно-державних утворень на кшталт Української Народної Республіки. Основою реінтеграції російських імперських теренів, що в 1918–1921 рр., що тепер є неоголошені війни. Тому автор книги вже вкотре застерігає українське суспільство і звертається до світового співтовариства із закликом до уважного вивчення і переосмислення уроків минулого в частині російської зовнішньополітичної експансії в сусідні країни під приводом "захисту прав російських співвітчизників".

М. Дорошко переконує читача в тому, що анексія Російською Федерацією Кримського півострова і збройна агресія Кремля на Сході України вже вкотре в новітній історії актуалізували питання вироблення світовим співтовариством дієвих механізмів протидії російському імперіалізму, що прагне реваншу за розпад Радянського Союзу і так званої світової комуністичної системи. Росія прагне реінтегрувати території країн пострадянського простору задля реалізації проекту Євразійського союзу. До грудня 2013 р. для російської влади складалося все нібито успішно: Україна і Грузія не отримали запрошення до виконання Плану дій щодо членства в НАТО; Захід фактично погодився з російською анексією Абхазії і Південної Осетії, відтак із тим, що країни СНД повертаються до сфери виключного впливу Росії внаслідок політики "перезавантаження" російсько-американських відносин; Україна не підписала вже парафоновану Угоду про асоціацію з Євросоюзом на вільнюському саміті 2013 р. Проте на заваді реваншистським планам Кремля став київський "Євромайдан". Українці, що повстали проти кримінального режиму Януковича та про-

демонстрували світові намір стати повноправною частиною європейської спільноти народів, змусили Кремль вдатися до брутальної військової агресії проти Української держави без оголошення війни.

Автор запитує, чому Росія вдалася до застосування сили, знехтувавши міжнародним правом, і яку мету переслідує В. Путін, ведучи війну проти України? Відповідь на це питання є очевидною: збройну агресію проти України Москва розв'язала задля того, щоб повернути російський вплив в Україні; ствердити у свідомості населення Росії міф про Путіна як збирача "російських історичних територій"; розколоти Європейський Союз. Для реалізації цього триєдиного завдання Кремль вдався до використання гібридної війни проти України.

Гібридна війна Росії проти України має глобальний характер: на Донбасі вона ведеться у вигляді бойових дій, а в міжнародному масштабі – інформаційними засобами й Україна її поки що програє. Позаяк у світі сформувалося стійке уявлення, що Росія буцімто непричетна до конфлікту на Донбасі, хоча може допомагати сепаратистам. Такому баченню сприяє й те, що українська влада не оголосила воєнного стану в країні, фактично це означає, що Україна не веде війни з Росією. Це дає Росії можливості усунути від відповідальності за збройну агресію та перекласти її на тих, кого українська влада називає "терористами". Тому ми маємо формувати міжнародну думку, що саме Росія є агресором, а не терористичні "ЛНР" і "ДНР".

Головним висновком автора монографії є той, що сучасна гібридна війна Росії проти України є своєрідним повторенням подій, започаткованих більшовицьким жовтневим переворотом 1917 р. у російському Петрограді. Як і майже століття тому теперішня російська влада здійснює гібридну агресію проти України, метою якої є відновлення Російської імперії, відтак статусу Росії як впливової світової держави.

Рецензоване дослідження російської агресії проти України є надзвичайно актуальним, позаяк спроможне, на нашу думку, поставити крапку в дискусії щодо причин постійних зазіхань російського "старшого брата" на Українську незалежну державу та її територію, а також стати пересторогою на шляху недооцінки владою пострадянських держав прагнення путінської Росії реінтегрувати терени колишнього СРСР. Для уникнення подібного сценарію, зазначає Микола Дорошко, мусимо ретельно вивчити уроки минулого і зробити висновки на прийдешнє.

Своєрідним засобом стримування російських зазіхань на українську незалежність має стати й популяризація Українською державою суспільно значимих видань на кшталт монографії М. С. Дорошка. Вихованню патріотичних почуттів і національної пам'яті українців сприятиме, на нашу думку, і визнання монографії Миколи Дорошка гідною перемоги в конкурсі Українського інституту книги у 2019 р. в номінації "науково-популярна література".

В. Ф. Колесник, д-р іст. наук, проф., чл.-кор. НАН України (м. Київ)